

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Útvary národního jazyka - dialekt

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Francová.

Materiál je dostupný ze školního portálu <http://dum.voss-na.cz>, který provozuje
Vyšší odborná škola stavební a Střední průmyslová škola stavební arch. Jana Letzela, Náchod

1. Rozhodněte, zda je tvrzení správné (S) nebo nesprávné (N):

a) Dialektologie je odvětví jazykovědy, které se zabývá studiem nářečí.	S/N
b) Nářečí patří ke spisovným útvarům národního jazyka.	S/N
c) Nářeční mluva vznikla díky izolovanému feudálnímu vývoji v různých regionech.	S/N
d) V současné době se nářeční rozdíly stírají, používá se především na venkově.	S/N
e) Na Moravě rozlišujeme nářečí olomoucké, moravskoslovenské a lašské.	S/N
f) Lašské nářečí zasahuje do okolí Ostravy, Beskyd, ale i do Polska.	S/N
g) Známé jihovýchodní české nářečí z okolí Domažlic se jmenuje chodské.	S/N
h) V našem kraji v okolí Trutnova se setkáme s nářečím krkonošským.	S/N
i) Valašské nářečí je podskupinou dialektu moravskoslovenského.	S/N
j) Nářečí plní všechny funkce dorozumívacího jazyka.	S/N
k) Příkladem postupného stírání hlavních nářečních znaků je obecná čeština.	S/N

2. Doplňte tabulku názvy jednotlivých nářečí, která se vyskytují na našem území.

ČESKÁ NÁŘEČÍ	české nářečí	a) středočeské b) jihozápadní - chodské c) severovýchodní - krkonošské
MORAVSKÁ NÁŘEČÍ	hanácké	
	lašské	
	moravskoslovenské	a) slovácké b) valašské c) kopaničářské

3. Ze kterého nářečí jsou vypůjčeny následující příklady?

a) Syncy pravja strykovi, že mus' a išč cojak najhonemši vyvozem.	lašské
b) Ogaři pravíja strýcovi, že musíja ať co najrychlejši hlybokú cestú.	moravskoslovenské
c) Chlapci říkajó strýcovi, že musijó it co nérichléš hóvozem.	hanácké
d) Hoši povídaj strejcoj, že musej jít co nejrichlejc ouvozem.	obecná čeština

(obecná čeština, hanácké, slezské, moravskoslovenské)

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Francová.

4. Který typ nářečí je parafrázován v následující ukázce? Pokuste se doplnit místo, které v replice Bystrozrakého chybí.

a) **Bystrozraký:** Jsme my to ale hlupáci. Zapomněli jsme, že už jsme v cizím kraji. Ten člověk nám vůbec nemůže rozumět. Ještě že mě s sebou máte. Podle klobouku soudím, že jsme na **CHODSKU**
Huž je to tak! Hrom haby to toho huhodíl. Ještě že jsem se hučil cizím řečím. (...)

Chodské nářečí

a) **Bystrozraký:** Je to pocestný! (Sáhne pocestnému na oděv.) Podle houně soudím, že jsme na **LAŠSKU**. Tuž vitam če do nas. Vitam če. Dobry den, mačičko, tuž jak? Žaden člověk neuvěři, jak se šveci myju. Hlavu strči do putenky po řici se biju.

Lašské nářečí

b) **Bystrozraký:** Zeširoka rozkročené na úrodné hródě. Zme na **HANÉ**, přátelé. Tož stréco, kdepak toť vede cesta na toto ... královské hradisko?
(...)
Tož si to, stréco, rozmeslite, pořádně si to v kotrbě přeberte, néni žádné kvalt.

Hanácké nářečí

(Z. Svěrák, L. Smoljak: Dlouhý, Široký a Krátkozraký, Paseka, Praha, 1994)

5. Ke každému příkladu z českého nářečí vyhledejte spisovný ekvivalent a porovnejte změny.

mlíko	mléko	(í za é)
dejchat	dýchat	(ej za ý)
vorel	orel	(protetické – předsunutě v před samohláskou o)
růžema	růžemi	(koncovka instrumentálu -ema)
kupujou	kupují	(v 3. osobě pl. koncovka -ou)
dělaj	dělají	(v 3. osobě pl. koncovka -aj)
on utekl	on utekl	(v příčestí minulém eliminace koncovky -l)

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Francová.

6. Rozhodněte, který typ stylizovaného dialektu použil tvůrce ve svém díle:

a)	Marie Kubátová	Krakonošům hernec	<i>krkonošské</i>
b)	Petr Bezruč	Slezské písně	<i>lašské</i>
c)	Božena Němcová	Z okolí Domažlicka	<i>chodské</i>
d)	Karel Václav Rais	Zapadlí vlastenci	<i>krkonošské</i>
e)	Alois Jirásek	Psohlavci	<i>chodské</i>
f)	Zdeněk Galuška	Slovácko sa nesúdí	<i>slovácké</i>
g)	Jarek Nohavica	Ostrava	<i>lašské</i>
h)	Bratři Mrštíkové	Maryša	<i>hanácké</i>
i)	Ladislav Stroupežnický	Naši furianti	<i>jihočeské</i>
j)	Gabriela Preissová	Její pastorkyňa	<i>slovácké</i>

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Francová.

Materiál je dostupný ze školního portálu <http://dum.voss-na.cz>, který provozuje
Vyšší odborná škola stavební a Střední průmyslová škola stavební arch. Jana Letzela, Náchod